

การจัดการความรู้กับการแก้ปัญหา จังหวัดชายแดนภาคใต้

ประสานพลัง วิชาการเพื่อสังคมমানันท์

สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์

มูลนิธิสาธาณสุขแห่งชาติ (มสช)

การจัดการความรู้ในที่นี้หมายถึงอะไร

- การเอาผลการศึกษาวิจัยที่มีอยู่หลากหลายมาใช้ประโยชน์เพื่อการแก้ปัญหา (research utilization/translation)
- การพัฒนานโยบายหรือมาตรการเพื่อการแก้ปัญหา (ทั้งระยะสั้นและระยะยาว) โดยการใช้ความรู้จากแหล่งต่างๆอย่างบูรณาการ (evidence/knowledge – based policy development)
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานพัฒนา หรือการแก้ปัญหาต่างๆ (sharing and learning from tacit knowledge exchange)

ทำไมต้องพูดเรื่องการจัดการความรู้ กับปัญหาภาคใต้

- มีการสนับสนุนการวิจัยโดยแหล่งทุนวิจัยต่างๆอย่างกว้างขวาง แต่ยังมี การนำความรู้ที่เกิดขึ้นมาใช้โดยประสานเชื่อมโยงกันน้อยกว่าที่ควร
- การแก้ปัญหา หรือ ทำความเข้าใจกับปัญหา หรือวางแผนทาง/นโยบาย การพัฒนา (เศรษฐกิจและสังคม) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่าง ยั่งยืนต้องมีการทำงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดทั้งฝ่ายสร้างความรู้ และ ผู้ใช้ความรู้ โดยปรับกระบวนการ สร้างและใช้ความรู้ (เอาเป้าหมาย ไม่ใช่เอาโจทย์วิจัยเป็นตัวตั้ง)
- ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน ที่ต้องการ ความรู้จริงมาชี้ให้เห็นแนวทางการแก้ปัญหา ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

เป้าหมายการจัดการความรู้ กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- หาแนวทางเพื่อลดการทำร้ายร่างกาย และการก่อความรุนแรง (เฉพาะหน้า)
- แนวทางในการให้บริการทางสังคมภายใต้สถานการณ์ที่ยากลำบาก (ศึกษา สาธารณสุข การเยียวยา ฯลฯ)
- ปรับโครงสร้างระบบการแก้ปัญหาให้เกิดความเป็นเอกภาพ
- พัฒนานโยบายรัฐที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างสมานฉันท์ (ความยุติธรรม รูปแบบ การพัฒนาเศรษฐกิจและใช้ทรัพยากรในพื้นที่)
- พัฒนานโยบายและรูปแบบการพัฒนาที่เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน (การศึกษา บริการสาธารณสุข บริการสาธารณะอื่นๆ)
- สร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมวงกว้างเพื่อร่วมกันสร้างการพัฒนาบนฐาน วัฒนธรรมที่หลากหลาย

ลักษณะเฉพาะของปัญหาภาคใต้ กับความพยายามในการใช้ ความรู้เพื่อการแก้ปัญหา

- รากเง่าของปัญหาซับซ้อนกว่าที่พูดๆกัน — การพัฒนาโดยไม่ให้ความสำคัญกับรากฐานทางวัฒนธรรม สังคมที่ขาดความยุติธรรม (แบ่งแยก)
- ความรุนแรงในพื้นที่ มีสภาพที่สร้างความหวาดระแวงไปทั่วทุกกลุ่มประชากร และทุกภาคส่วนของราชการ
- ความเปราะบางของเงื่อนไขภายนอก (ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม) — การเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องของโลกที่สำคัญๆ การเมืองระหว่างประเทศ แรงกดดันจากภายนอกของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากรในพื้นที่

ลักษณะเฉพาะของปัญหาภาคใต้ กับความพยายามใน การใช้ความรู้เพื่อการแก้ปัญหา

- ความเห็นที่แตกต่างกันของฝ่ายต่างๆว่าด้วยสาเหตุ และแนวทางในการแก้ปัญหา
 - โจรกระจอก
 - เชื่อมโยงกับการก่อการร้ายข้ามชาติ
 - การกระทำของรัฐบาลต่างชาติบางประเทศ
 - ขบวนการแบ่งแยกดินแดน
 - การใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม
 - ความไม่ยุติธรรมของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
 - การขาดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่
 - ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในการใช้พลังความรู้แก้ปัญหา

- ไม่นับรวมงานการข่าวทางด้านความมั่นคง
- การสนับสนุนงานวิจัยโดยแหล่งทุนวิจัยหลักๆ อย่างน้อย 4 แหล่งทุน และหน่วยงานต่างๆที่มุ่งแก้ปัญหาในพื้นที่ (สิ่งแวดลอม สช สปสช)
- การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆเพื่อนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่งนักวิจัย
- เครือข่ายสื่อมวลชนที่พยายามทำข่าวในเชิงสืบสวนสอบสวนมากกว่าเพียงการเสนอข่าวทั่วไป
- ข้อตกลงร่วมกันของที่ประชุมอธิการบดีทั่วประเทศ (ปฎิญญา มอ)
- การเผยแพร่ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคมวงกว้าง

ข้อจำกัดบางประการในการทำงานวิชาการ

- ความไม่ปลอดภัยของผลงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
- การเก็บข้อมูลแม้กระทั่งโดยเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก
- ยังขาดการทำงานในเชิงสังเคราะห์ มีงานวิจัยเชิงบอกปัญหา และวิเคราะห์ หรือเรื่องตามความสนใจหรือถนัดของนักวิชาการ โดยมีการเชื่อมโยงไม่มากเท่าที่ควรกับความต้องการของผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้ที่มีปัญหาแก้ปัญหา หรือให้บริการในพื้นที่
- ประชาชนในพื้นที่น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานวิชาการในสถานการณ์เช่นนี้ แต่ก็ยังมีประสบการณ์ และความสนใจต่อเนื่องน้อย

ข้อเสนอการจัดการความรู้เพื่อแก้ปัญหาภาคใต้

- ประสานพลังของแหล่งทุนวิจัย ในการสนับสนุนการสร้างความรู้ (การวิจัย โดยนักวิชาการโดยเฉพาะในพื้นที่ การวิจัยโดยชุมชน และการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนโดยสื่อมวลชน)
 - งานวิจัยที่รับใช้การแก้ปัญหาในพื้นที่
 - งานวิจัยสร้างความเข้าใจของสังคม (ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม)
 - งานวิจัยเชิงนโยบาย
- การทำงานร่วมกันของฝ่ายต่างๆ (ไม่เฉพาะหน่วยงานสนับสนุนการวิจัย) เพื่อพัฒนานโยบายจากความรู้และผลงานวิจัย
- การ ลปรร แนวทางการทำงาน(วิชาการ และพัฒนา)ในสถานการณ์พิเศษ
- การสื่อสารกับสังคมเพื่อสร้างความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

ข้อเสนอการจัด กลไกการจัดการความรู้

- แหล่งทุนการวิจัยจัดตั้งกลไกประสานงานกลางเพื่อ
 - เชื่อมต่อข้อมูล
 - ประสานการให้ทุน
 - ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย
- สกอ ร่วมกับ มอ จัดตั้งหน่วยประสานนักวิชาการและนักวิจัย(จากมหาวิทยาลัยต่างๆ) เพื่อร่วมกันจัดการความรู้ => การดำเนินงานตามปฎิญญา มอ ที่ ทปอ ลงนามร่วมกัน
 - ทำงานวิจัยตอบโจทย์สำคัญๆ
 - สังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
 - จัดทำแนวทางการแก้ปัญหาในพื้นที่
- แหล่งทุนวิจัย ร่วมกับเครือข่ายนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญการสื่อสารกับสังคม ร่วมจัดการเพื่อให้เกิดการสื่อสารกับสังคม ทั้งในงานนโยบาย และการสร้างความเข้าใจของสังคมไทยต่อการพัฒนาภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- กลไกเพื่อประสานนักวิจัยในพื้นที่กับผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในพื้นที่